

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Lvdovici Molinæ, E Societate Iesv Theologiæ Doctoris, &
Professoris, Commentaria, In primam D. Thomæ partem**

Molina, Luis de

Lugduni, 1622

Articvlvs V.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-73915](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-73915)

liquis rationibus formalibus aliorum prædicamentorum. Quæ omnia locis citatis latè explicata sunt.

Creatio est suon est propria mutatio tamen vera actio prædicamentalis.

Iuxta hanc ergo sententiam dicendum est, creatione, qua Deus res creatas produxit, non esse quidem mutationem propriè loquendo: eo quòd propriè non sit inter duos terminos, neque in ea detur subiectum, quod de vno termino transeat in alium, quæ duo mutatio propriè dicta requirit: esse tamen influxum realem & absolutum, quo creaturæ ex tempore emanant à Deo, eundemque influxum habere realem identitatem cum creaturis productis, verum ab eis formaliter distingui. Adde tamen, influxum, vt est Dei per eum tamquam per actionem conferentis esse rebus creatis, esse veram actionem de prædicamento actionis existentem in creaturis ipsi tamquam in subiecto, denominationemque Deum ex tempore denominatione extrinseca createm & producentem creaturas. Eundem verò influxum, vt eo creaturæ recipiunt esse, passivèque producunt in rerum natura, esse veram passionem de prædicamento passionis, distinctam formaliter à creatione actiua, & à termino producto, nempe à creatura, quo pacto spectata, creatio passiva dicitur. Quòd sit, vt non solum mutatio & motus rationem induant actionis & passionis, sed etiam omnis vniuersum influxus, ac productio rei essentialiter distinctæ à producente, esto nec motus sit, nec mutatio. Aristoteles autem, quia solum loquebatur de actione, & passione naturalibus, quæ semper sunt coniunctæ cum motu aut mutatione: eo quòd naturale agens producere nequeat nisi ex subiecto præsupposito: mirandum non est, si actionem & passionem, de quibus illi erat sermo, per motum ac mutationem, tamquam per fundamentum rationis formalis talis actionis & passionis, explicauerit.

Creatio an sit creatura.

Quòd si quis petat, vtum cuiusmodi actiua & passiva creatio sit creatura? Dicendum est, esse creaturam, vt creatura id etiam dicitur, quod concreatur, non tamen indigere alia creatione, per quam creetur, sicut enim motus, mutatio, actionesque & passionem rerum naturalium, non producuntur per alias mutationes aut actiones, sed se ipsa comproducuntur vnà cum terminis, vt in Physicis, ac aliàs sepe explicauimus: sic etiam creatio non creatur per aliam creationem, sed se ipsa comproducit, & concreatur vnà cum termino, seu, quod idem est, ad productionem & creationem termini.

Hinc intelliges creationem, quatenus est actio transiens, qua Deus res creatas producit, non esse medium quid inter creatorem & creaturam, quasi detur quid reale, quod neque creator sit, neque creatura, dummodò creatura sumatur latè, vt comprehendit etiam id quod concreatur vnàque cum aliis seu ad productionem aliorum accipit suum esse à Deo. Sicut enim ex eo quòd agentia naturalia producant suos effectus per actiones distinctas formaliter, tam à principiis efficientibus, quàm à terminis, non sequitur dari rationem formalem realem, quæ media sit inter agentia & res productas, quasi detur ratio formalis realis, quæ nec producens sit, nec producta, modò productum sumatur latè, vt comprehendit etiam comproductum: ita etiam in re proposita non sequitur dari medium inter creatorem & creaturam, modò creatura similiter sumatur latè, vt comprehendit etiam concreatum.

Quod attinet ad relationem effectus ac dependentia creaturæ ad creatorè, est controuersia vtum distingatur realiter à creatura. Et quidem Caietan. Petrar. & Capreol. loc. cit. affirmant, distingui realiter: Scot. verò q. 5. citata id negat, asseueratq; solum

Molina in D. Thom.

Creatura, atque effectus relatio ad creatorè solum distinguitur formaliter à re ipsa creatura.

A distingui formaliter: cum tamen de aliis relationibus idem Scotus dicat, eas distingui realiter à suis fundamentis. Dicendum est nihilominus, omnem vniuersum relationem, atque adeò etiam hanc de qua est sermo, distingui solum formaliter à fundamento. Neque esse aliquod absurdum, accidens aliquod de prædicamento accidentis, & esse verum accidens, & esse nihilominus idem realiter cum substantia, quod nonnulli ex prædictis autoribus ventur alstruere de relatione effectus ac dependentia, quæ immediatè fundantur in substantiis creatis.

ARTICVLVS IV.

Vtrum creari sit proprium compositorum & subsistentium.

Q^Væ hoc articulo notari poterant, dicta sunt articulo primo.

ARTICVLVS V.

Vtrum solius Dei sit creare propria virtute.

DISPVATIO I.

DVOBVS modis intelligi potest, rem aliquam creare propria virtute. Vno, quasi virtus illa ita sit illi propria, vt non habeat illam acceptam ab alio, & eum hoc apertissimè sit proprium Dei, notissimum est solius Dei esse, iuxta eum modum, creare: neque id est quod in controuersiam hoc loco adducitur. Altero modo intelligi potest rem aliquam creare propria virtute, quasi illi in sit suapte natura: eo modo, quo igni conuenit vt sit calidus, animali sentire, & homini intelligere, siue illam acceperit efficienter ab alio, quo pacto cause omnes secunde à prima acceperunt virtutes omnes sibi proprias & connaturales, siue non, quo pacto solus Deus habet vim ad agendum. Atque in hoc sensu in controuersiam vocatur hoc loco, vtum solius Dei sit creare per virtutem hoc modo propriam: an verò id continere etiam possit alicui alteri agenti, quod proinde tamquam agens principale, vt distinguitur contra instrumentale, creet. Quod enim aliquid virtute sibi innata, eoque modo propria efficit, regulariter id efficere tamquam agens principale, vt distinguitur contra instrumentale.

Sensus questionis.

E

Illud deinde est notandū, in duplici sensu disputari posse, an creare propria virtute hoc secundo modo sit proprium Dei. Alter est, de facto, ita scilicet vt ad creationem eorū omnium, quæ facta sunt, nulla alia eocurreret causa, à qua fuerint creata, præter Deum. Alter verò, an potuerit Deus efficere creaturam aliquam, quæ propria virtute aliquid crearet.

Ens omne aliud à Deo creatum à Deo.

In priori sensu nullus Catholicorum est, qui dubitet, partem affirmantem esse veram: contrarium verò esset sanè error in fide. Id namq; ex historia ipsa creationis rerum, quæ Genes. 1. habetur, constat. Item ad Heb. 3. *Qui omnia creauit, ait Paulus, Deus est.* Ecclesiastici 18. *Qui vixit in æternum, creauit omnia simi.* In symbolo missæ. *Factorem celi & terre, visibilium. n omnium & inuisibilium.* In Concil. Lateran. 2. cap. *Firmiter*, de summa Trinitate & fide Catholica, *Deus dicitur vnium vniuersorum principium, creator omnium inuisibilium & visibilium, & spiritualium & corporalium, qui sua omnipotente virtute, simul ab initio temporis, vtramque de nihilo condidit creaturam.*

spiritualem & corporalem, angelicam videlicet & mundaniam. Denique id habet communis sensus Ecclesiae. Vnde Damascenus 2. libro fidei orthodoxae capit. 3. *Quicumque inquit, dicunt Angelos conditores esse cuiuscumque substantia, ipsius diaboli sunt, eorum quidem patris. Creatura enim cum sint, non sunt conditores. Omnium vero factor & prouisor, & contentor Deus est solus.* Augustinus 3. de Trinitate capite 8. *Non solum malos, inquit, sed nec bonos Angelos fas est putare creatores.* Et infra: *Sicut in ipsa vita nostra mentem iustificantiem formare non potest nisi Deus, praedicare autem Euangelium extrinsecus, & homines possunt, non solum boni per veritatem, sed etiam mali per occasionem: ita creationem rerum visibilium Deus interius operatur.* Et libro nono super Genesim ad litteram cap. 15. *Angeli, inquit, nullam omnino possunt creare naturam, solus enim vnus cuiuslibet naturae, seu magnae, seu minime, creator est Deus.* Et infra: *Creare naturam tam nullus Angelus potest, quam nec se ipsum.* Et Prosper in libro sententiarum, quas ex operibus Augustini decepit, continenturque ad finem tertij tomj operum Augustini, sententia 146. *Nullus, ait, quamuis minima naturae, nisi Deum, creatorem credi, aut dici licet ab aliquo. Quia etiam si Angeli iussi vel permissi adhibeant operationem suam rebus, quae gignuntur in mundo, tam non sunt creatores animalium, quam nec agricola frugum atque arborum.* Cyrillus praeterea libro 2. contra Iulianum. *Os, ait, esse diaboli, qui dicit, Angelos creatuisse aliquam creaturam.* Accedit quod, vt Faber Stapulenlis ad verba Damasceni relata, recte adnotauit, Sancti, inter cetera, hoc etiam vtiuntur argumento ad probandum filium & Spiritum sanctum esse Deum quod creent: ea autem ratio nulla sane esset, si creatura vim ad creandum habere posset: id quod Damascenus verbis illis satis aperte innuit. Accedit, quod ipse Damascenus cum de Angelis dixit: *creatura cum sint, non sunt conditores*: aperte innuit pugnam, aliquid creatorem esse rei alicuius, & creaturam.

Auicenna error circa verum creatorem.

Non defuerunt tamen, qui dixerint, etiam creaturas creasse. Nam praeter quosdam alios Philosophos, Auicenna quarto libro suae Metaph. cap. 9. in eo fuit errore, vt diceret, *Deum immediate solam primam substantiam separata creasse, & ab hac aliam, usque ad ultimam, ab ultima vero creatam fuisse substantiam orbis, & animam illius, & substantiam vero orbis creatam fuisse materiam inferiorum corporum.* Haereticos, qui affirmarunt, aliud a Deo res creasse, articulo primo quaestionis praecedentis, reuulimus.

Si nunc queras, in quo sensu ex paulo ante explicatis, quaerat Diuus Thomas in hoc articulo, vtrum solius Dei sit creare: Respondeo, quaerere in posteriori sensu, in quo non est error in fide asserere, non esse proprium Dei creare propria virtute: quin potius Durandus in 2. distin. 1. quaestione 4. asseuerat. Quamuis re ipsa nulli rei creare communicata sit vis ad creandum, Deum tamen efficere posse creaturam adeo perfectam, vt virtute propria creare possit: non quidem omnia, quae diuina potentia creari possunt (sic enim & se, & infinita alia se ipsa perfectiora, quae Deus sua potentia absoluta creare potest, posset etiam ipsa creare, quod constat esse falsum) sed solum aliqua.

Argumentatur Durandus 1.

Præcipue rationes Durandi haec sunt. Argumentatur primò, si Deus efficere non posset creaturam, quae virtute propria crearet, id ex eo esset, quod ad creandum virtute propria necessaria esset virtus infinita, quae in creatura esse nequit: sed ad creandum virtute propria necessaria non est virtus

infinita: ergo Deus efficere potest creaturam, quae propria virtute creare potest. Maior manifesta est: tum quia ab aduerfariis ea redditur ratio: tum quia cum data creatura quantacumque virtutis naturalis ad agendum, Deus sine termino possit efficere aliam, ac aliam in duplo, & in quadruplo maioris virtutis, atque adeo quantacumque virtutis infra infinitam: sane si ad creandum necessaria non esset virtus infinita, Deus efficere posset creaturam, quae propria virtute creare posset. Minorem probat Durandus, quoniam si ad creandum necessaria esset virtus infinita, maximè propter infinitam distantiam, quae cernitur inter terminos creationis, nempe inter ens & nihil: & quia qualis est proportio distantiae ad distantiam inter terminos productionis, talis esse debet virtutis ad virtutem causae efficientis, quae rem aliquam ex aliquo termino debet producere; vt aduerfarij affirmant. *At in primis, inquit Durandus, creatio proprie non est inter terminos quod in ea, vt non datur subiectum, ita proprie loquendo, nec terminus a quo, vt supra dictum est. Deinde, esto admitteretur, quod creatur, puta lapidem, & nihil, esse terminos creationis lapidis, sane latitudo, quae est inter eos, nec est maior, nec alia, quam latitudo perfectionis lapidis, quam constat esse finitam: ergo ad creandum propria virtute necessaria non est virtus infinita.*

Possemus nos probare etiam eandem minorem, in primis hoc alio argumento, quod sit hoc loco secundum. Quando virtus est ex ordine & genere eorum, quae producere possunt aliquem effectum, sane vt illum producat, satis est, si vnius ea sit, quod sit tanta, quantum est effectus: si verò sit aequiuoca, satis est quod sit maior & perfectior, neque verò requiritur infinitus excelsus supra effectum: ergo vt creatura aliqua propria virtute creare possit finitum aliquem effectum, non indiget virtute infinita.

Deinde hoc alio, quod sit tertium. Quando Deus aliquid creat, non applicat infinito modo, sed finito; tuam potentiam infinitam: ea namque de causa neque infinitum multitudine, neque magnitudine, neque perfectione producere potest, quia nequit applicare infinitè vim infinitam, quam habet ad agendum: sed ad producendum, quod virtus infinita finitè applicata producit, satis est virtus finita: quandoquidem influxus in effectum; qui à virtute infinita finitè applicata emanat, est finitus, potestque à virtute finita emanare aequalis, imò maior influxus: si namque Deus influxu vt tria, moueret se solo primum mobile velocitate, vt tria (quod potest sua omnipotentia eo solo influxu & velocitate mouere) sane Angelus sua vi naturali posset illud mouere longè maiori velocitate, vt de facto mouet: ergo ad creandum satis est virtus finita. Vis huius rationis in eo est posita, quod virtus finita, & virtus infinita finitè applicata, aequipollere possunt quoad quantitatem influxus, & actionis in effectum, imò finita poterit interdum superare infinitam, & ob id virtus finita poterit interdum producere, vel tantum, vel etiam maius aliquid, quam producat virtus infinita, certo finitèque modo applicata.

Quartò, argumentatur Durandus. Non minus potest Deus efficere, dum agens naturale producit aliquod accidens, vt accidens illud accipiat illud esse ab agente naturali extra subiectum, Deo suppleto tunc causalitatem subiecti, quam possit efficere, postquam fuerit productum, vt conferretur sine subiecto: sed hoc secundum potest, suppleto & compensando per nouum influxum in genere causae efficientis causalitatem materialem subiecti, imò quotidie id efficit in sacramento altaris

MOLL
IN
D. V

neque eam reddidisse D. Thomam, in quo Durandus, Scotus, & plerique alij decepti sunt: sed quoniam maius est, maiorque virtus requiritur ad producendum effectum aliquem finitum ex nihilo, quam ad producendum illum eundem ex subiecto, quantumcumque potentia illius subiecti elongata sit ab actu illius effectus propter contraria impedimenta, aut aliam causam similem: quare cum ad producendum effectum de potentia subiecti elongata in infinitum ab actu illius effectus, necessaria sit in causa agente virtus infinita: fit, ut ad producendum eundem, vel quemcumque alium effectum de nihilo, necessaria sit etiam in causa virtus infinita, ut illa quæst. 7. proposita latè deduximus. Itaque causa quare ad creandum rem finitam necessaria sit virtus infinita in causa efficiente, non est latitudo perfectionis rei producendæ, quæ finita est, sed modus eam producendi de nihilo, nullòve præsupposito subiecto: qui modus potentiam, perfectionemque infinitam ac illimitatam ad certam speciem, in causa efflagrat.

Ad secundam.

Ad secundum dicendum est, antecedes esse verum de virtute & causa, quæ producere potest effectum præsupposito subiecto, de cuius potentia passiva illum educat: secus autem de virtute & causa, quæ producere illum possit ex nihilo: hæc enim rationem modi producendi, necesse est infinito intervallo superare effectum producendum. Sanè, si argumentum vim haberet, probaret etiam potentias naturales, quas Deus de facto condidit, posse producere de nihilo suos effectus, quod & falsum est, & nullus Catholicorum concedit.

Ad tertiam.

Ad tertium dicendum est. Quamvis Deus, cum rem finitam creat, nõ applicet suam virtutem, quam infinitam ad agendum habet, infinite, sed finite: ut tamen ab ea emanet qualitas, seu modus influxus, qui ad producendum ex nihilo est necessarius, requirit, ut ea in se infinita sit: quoniam nulla finita, imò nec infinita, si ad certam speciem esset limitata, ut sunt omnes creatæ, ad id sufficeret. Vnde ad argumentum in forma, concessa maiori, ad minorem dicendum est illam esse veram, quando causa infinita finite applicat suam virtutem ad influendum influxu eiusdem rationis, & speciei cum influxu causa finita, ut quando applicat suam virtutem ad producendum ex subiecto & materia effectus eiusdem rationis cum his, quos causa secundæ possunt efficere, ut ad calefaciendum, aut movendum secundum locum corpora: secus autè quando finite applicat suam virtutem ad influxum alterius rationis, sibi que proprium, siue ratione modi, quia producit nullo præsupposito subiecto, qui effectus proprius est primæ causæ, virtutisque illimitatæ, ut ostensum est, siue ratione rei productæ, quia producit effectum supernaturalem, ut gratiam, lumen gloriæ, &c. Licet ergo quoad intensionem influxus, tantus possit emanare à causa secundæ, quam Deus creavit, aut potest creare, quantum emanat à sola causa primæ applicante finite suam virtutem ad actionem, aut effectum sibi proprium, non tamen potest emanare quoad qualitatem, & speciem influxus. Atque ita cessant, quæ adducuntur in probationem minoris, quæ omnia solum habent vim comparatione influxuum eiusdem rationis ac speciei. Sanè si argumentum vim haberet, eodem probari posset, nullam esse rationem influxus & effectus, qua Deus non posset efficere proprium effectum alicuius causæ secundæ, quam crearet.

Ad quartam.

Ad quartum concedendum est totum. Neque enim negamus, si suppleat Deus causalitatem sub-

iecti per suum influxum in genere causæ efficientis, per quem vnà cum causa secunda influat in effectum proprium ipsius secundæ causæ, faciaturque illum existere extra subiectum, causam secundam per suam virtutem naturalem posse vnà cum Deo producere effectum illum de nihilo, atque adeò partialiter vnà cum Deo illum creare. Exempli gratia, non negamus, si Deus influat vnà cum igne ad producendum calorem, compenstetque per suum influxum particularem causalitatem subiecti, atque adeò efficiat calorem illum independentem à subiecto, non negamus, inquam, eo supposito, ignem producere posse extra subiectum eum calorem, quem in subiecto produxisset, si adfuisset subiectum, Deusque reliquisset res suis naturis. Ignem namque producere eo modo calorem, est virtute, quantum est ex se, producere illum ex subiecto, dependentèrque à subiecto: quandoquidem Deus sua peculiari & propria virtute efficienter compenstat concursum, causalitatemque subiecti. Dixi, causam secundam tunc partialiter creare: quoniam non aliter potest Deus supplere, compenstareque causalitatem illam, quam efficienter per particularem ac sibi propriam influxum in effectum. Quòd fit, ut si causa secunda productura sit effectum extra subiectum, Deus aliter, quam per solum concursum generalem, debeat efficienter concurrere ad eum effectum producendum, ac proinde, ut non sola causa secunda sit particularis causa illius creationis, sed etiam Deus. Imò verò productio illa, non ex influxu causæ secundæ, sed ex influxu causæ primæ habet, quòd fit creatio. Quæ omnia non satis aduertisse videretur Durandus loco citato.

Illud obiter admonerem hoc loco. Cum materia prima, ut conferuetur, pendeat naturaliter à forma, ita nimirum, ut si denudata omni forma substantiali relinqueretur suæ naturæ, continuo in nihilum evanesceret: cum item annihilatio præsupponat rem in nihilum redigendam existere ante annihilationem: sanè ex eo quòd concederetur rem aliquam creatam vi sua naturali concurrere posse ad annihilationem alicuius corporis, non sequeretur simili modo còcurrere posse ad creationem. Etenim actio rei creatæ, quæ virtute propria efficienter causaret eam annihilationem, haberet subiectum præexistens in quo reciperetur, quòd de creatione dici non potest: & cum res creata efficere posset separationem formæ substantialis à materia, vel per extinctionem aut extractionem earum dispositionum, à quibus vnio talis formæ cum materia pender, vel etià per extractionem ipsiusmet formæ, quasi per impullum, & motum localem, mirandum non est, si concedatur, Angelum, aut aliam creaturam expellere posse formam substantialem à materia, non relinquendo in ea dispositiones ad aliam formam, in eumque modum, relinquente Deo res omnes suis naturis, efficere propria virtute annihilationem totius compositi, aut certè efficere eam partialiter, expellèdo formam substantialem à materia, Deoque relinquente materiam suæ naturæ, atque denegante concursu suo, ut in eam introduceretur, producereturque alia forma.

Ad quintum prætermisissis aliis opinionibus, quæ ad quæstionem suo loco ostenduntur esse falsæ, dicendum est, materiam illam tunc reproduci, ac supponi accidentibus & formæ substantiali rei generandæ à solo Deo, non verò à causa secunda, ut suo loco latius ostenditur.

DISPV

DISPUTATIO II.

Virum creatura, saltem tamquam instrumentum, posse diuina potentia attingere creationem alicuius rei.

Magistri & aliorum quorundam sententia.

Suadetur primo.

Secundo.

Tertio.

Creatura non que ut instrumentum creare possit.

Instrumentum non necesse est ut per aliquid sibi propriam operationem ad effectum principalis agentis.

Magister in 4. dist. 5. §. ultimo affirmat. Eandem sententiam secutus est D. Thomas in 4. quæst. 1. artic. 3. quæstiuncula 3. ad quartum, & in 2. dist. 1. quæst. 1. artic. 3. & Gabriel in 4. dist. 1. q. 1. Suaderi autem potest primo. Quoniam non minor virtus necessaria est ad efficiendam incarnationem, quam ad creandum: sed creatura virtute diuina potest tamquam partialis causa efficienter attingere incarnationem, imò videtur ad illam beata Virgo de facto fuisse cooperata: ergo diuina virtute poterit creatura tamquam instrumentum Dei attingere alicuius creationem.

Secundo, sacerdos tamquam minister Christi per verba consecrationis attingit efficienter transubstantiationem panis & vini in corpus & sanguinem Christi: sacramenta item nouæ legis, & ministri, à quibus conficiuntur & applicantur, attingunt efficienter productionem gratiæ, & remissionem peccatorum: sed ad hos omnes effectus non minor virtus requiritur, quam ad creandum, nec creatio difficilius est, aut admirabilior effectus, quam illi alij: ergo creatura diuina potentia attingere potest creationem tamquam Dei instrumentum.

Tertio, ignis inferni corporeus diuina potentia torquet res spirituales, ac dæmonibus, animabusque damnatis segregatis à corpore trisittiam spirituales tamquam instrumentum diuinæ iustitiæ imprimi: sed id non minus difficile est, quam creare, neque minus est supra naturam ignis corporei, quam sit supra naturam nobilissimam alicuius creaturæ: ergo creatura virtute diuina poterit tamquam Dei instrumentum attingere creationem.

Contraria sententia est D. Thomæ hoc loco, & ferè omnium, quos disputatione precedente diximus affirmare creaturam propria virtute non posse creare. Eam probat hic D. Thomas, quoniam causa instrumentalis non participat actionem causæ superioris, nisi quatenus per aliquid sibi proprium operatur dispositiuè ad effectum principalis agentis: sed creatura per id, quod est sibi proprium non potest operari aliquid dispositiuè ad effectum, qui per creationem producit: ergo neque instrumentaliter virtute Dei potest creare. Maiorem probat, tum exemplo securis, quæ scindendo lignum, quod habet ex sua propria forma, illud figurat forma scæmi, quæ est effectus proprius principalis agentis: tum etiam quia si instrumentum nihil efficeret secundum id, quod sibi est proprium, frustra adhiberetur ad agendum, neque oporteret esse determinata instrumenta ad certas & determinatas actiones: Minorem probat, quoniam id, quod producit per creationem, debet produci ex nihilo: quo fit, ut nihil detur, quo creatura, per id quod sibi est proprium, possit disponere ad effectum creationis.

Ratio hæc multis impugnat ab Scoto in 4. dist. 1. q. 1. quibus profectò sectatores D. Thomæ agrè satisfaciunt. Et quidem maior illa propositio, mihi etiam non videtur vniuersim vera: primo quia in securi, aut ferra, aliisque instrumentis artiũ, nulla videtur esse vis efficiens, qua scindant, cooperenturque vnà cum arte, nisi fortè grauitas, quæ quando ferra sursum mota scindit, nihil cooperatur, sed potius impedit, solum verò cooperatur, quado scindit mota deorsum, reliqua autem vis ad agendum

A imprimatur ei ab artifice, aut ab alio eam mouente, id quod in hunc modum ostendo. In primis durities, quæ est in ferra, eò quod ferrea sit, nõ est qualitas efficiens, sed resistens, quia namque durities ferri plus resistit, quam durities ligni, imperitque ac vis impressa ferræ superat resistantiam, qua durities ligni resistit, inde est, quod ferra scindit lignum, duritie ferræ nihil omnino agente, sed superante dumtaxat resistantiam, qua durities ligni resistebat (id quod necessarium erat, ne vis impressa ferræ depelleret potius partes à ferra, quam à ligno) & sola vi ab artifice impressa ferræ depellente, ac extrahente

B partes ligni. Deinde forma ferræ, quoad dentes illos, non est qualitas efficiens, sed solum inferuit scissioni, quatenus vnusquisque dens, modicum quid attingit, quod facile superatur à vi impressa, & ob id facile extrahitur, atque alio ac alio dente succedente facilius per partes extrahuntur ramenta illa ligni, quam si vis imprimeretur simul portio maxima. Denique acumen tam ferræ, quam gladij, aut cuiusuis alterius instrumenti, non est qualitas efficiens, sed solum inferuit scissioni, quatenus quod acumen est maius, tantò instrumentum minorem partem rei scindenda attingit, quæ proinde minus resistit scissioni, faciliusque superatur à vi impressa instrumento.

C Quando verò instrumentum est obtusum attingit maiorem partem rei scindenda, quæ proinde plus resistit, difficiliusque superatur à vi, quam agens impressit instrumento, eaque de causa difficilius efficitur, scissio. Non ergo est necesse instrumento inesse vim propriam, quæ dispositiuè cooperetur ad effectum principalis agentis, sed satis est vim solam à principali agente illi impressam operari, in instrumento que esse meliores, accommodatiorisque qualitates seu dispositiones, vt vis ab agente principali impressa melius operaretur, & suum effectum consequatur, vt de ferra, aliisque artium instrumentis explicatum est: durities namque, acumen, & forma ferræ quoad dentes, solum sunt dispositiones, sine quibus vis impressa ferræ ab agente principali, aut non scinderet, aut non æquè bene, non verò sunt qualitates efficienter concurrentes, vt explicatè est: neque ostenditur quippiam aliud, quod ferræ proprium sit, efficienterque ad scissionem concurrat.

Secundo non videtur vera eadem maior, quoniam quando artifex per ferram scindit lignum, vt illud modo aliquo figuret, non solum forma, sed etiam scissio, quæ ad figurandum ordinatur, est effectus artificis, atque artis, quippe cum ars non solum modum formæ inducenda, sed etiam modum scindendi, vt illa inducatur, præscribit, quod fit, vt non solum forma, quæ in lignum inducitur, sed etiam scissio ad illam inducendam sit effectus principalis agentis, & cum ferra nihil ad scissionem operetur dispositiuè, quod sit scissione prius, efficitur etiam, vt ad hoc quod instrumentum participet actionem principalis agentis, necesse nõ sit, vt instrumentum operetur aliquid prius dispositiuè.

B Confirmatur hæc ratio, quoniam nihil omnino est in effectu, quod sit ab instrumento, & non ab artifice, quin potius scissio ipsa, forma, quæ inducitur, & totus vniuersum effectus, & est ab artifice & à ferra, totalitate effectus, vt vocant, ab artifice quidem, vt ab agente principali mouente ferram, & per impulsum eam ad opus applicante, & à ferra tamquam ab instrumento. Ex quibus concluditur instrumentum nihil prius operari dispositiuè. Quod si dicas, operationem præuiam instrumenti, quam D. Thomas hoc loco exigit, elici quidem simul tempo

poro

pore ab agente principali, nihilominus, quatenus proficiscitur ab instrumento, esse priorem seipsa, quatenus est ab agente principali, ut hoc loco dicitur videtur. Caietanus. Contra hoc ita argumentor. Instrumentum non mouet, nisi motum, & applicatum à causa principali: ergo prior est motio à causa principali, quam ab instrumento; aut certe non est posterius à causa principali. Accedit, commune esse Philosophorum proloquium, quando causa principalis, ac superior concurret simul cum inferiori, non prius attingi effectum ab inferiori, quam à superiori, imò Scotus & Caietanus dicere videntur, attingi prius à superiori, ut ex iis quae quaest. 14. artic. 3. diximus constat.

Tertio non videtur vera eadem maior, quoniam in exemplo à D. Thoma in hoc articulo adducto, quando aer per virtutem receptam ab igne producit ignem, aut aqua per calorem receptum ab igne calefacit, vel aer per lumen receptum ab igne mentaliter producit lumen in pariete, nihil praeui operantur, maxime aqua, quando instrumentaliter calefacit, & aer quando per lumen receptum instrumentaliter illuminat, ergo ut instrumentum aliquid producat, necesse non est, per aliquid sibi proprium, prius aliquid dispositiuè operari, sed satis est, si per solum influxum, ac virtutem ab agente principali receptam immediatè producat effectum, eoque pacto dicere quis posset, creaturam à Deo per suum influxum eleuatam posse instrumentaliter creare, non secus ac Caietanus affirmat, humanitatè Christi similiter à Deo eleuatam instrumentaliter, non solum ad modum causarum moralium, attingisse efficienter miracula. Similique modo sacramenta nouae legis, ministrisque à quibus illa efficiuntur & applicantur attingere efficienter productionem gratiae. Hoc loco reuoca in memoriam duo illa genera instrumentorum, de quibus quaest. 8. artic. 1. disputatione vltima locuti sumus, discriminèque, quod inter illa constituitur: inferuiet namque id non parum ad hæc melius intelligenda.

Pars illa ergo ratio, qua probari potest conclusio proposita, est: quoniam ut aliquid immediatè creetur, ac producat ex nihilo, necessaria est in eo virtus infinita, ut disputatione præcedente ostensum est in instrumento autem, neque per potentiam diuinam esse potest virtus infinita: quod sit, ut nec instrumentaliter creatura vlla creare possit. Confirmari potest hæc ratio, quoniam, omne id per quod creatura eleuari potest à Deo ad operandum instrumentaliter, est quid creatum formaliter existens in creatura: sed nulla creatura potest creare suapte natura atque virtute propria: ergo etiam nulla creatura eleuari potest à Deo ad creandum immediatè tamquam instrumentum ipsius.

Ad primum ergo argumentum in contrarium, concessa maiori, neganda est minor. Ut enim, quamuis agens naturale producere possit accidens, efficere tamen non potest, quod tamquam instrumentum Dei, ut sit sine subiecto, quia potius quod accidens, ab agente naturali productum, extra subiectum existat, à solo influxu particulari Dei prouenit supra ipsius naturam, quo illi efficienter confertur idem esse independenter à subiecto, facitque proinde illud in seipso existere: ita etiam, quod natura humana Christi (quæ sibi ipsi relicta existere debebat in proprio supposito) dependeat ad alienum Verbi diuini, illique quasi inexistat, prouenit à solo influxu totius gloriosissime Trinitatis, quo illi altissimo quodam, admirandoque modo, efficienter

A confert illud idem totum ipsius esse, sed dependenter, supra id quod natura ipsius habet, ad Verbum diuinum. Influere autem illi intimè, hoc altissimo ac stupendo modo, illud idem esse, supra id quod natura ipsius habet, solius est Dei virtutè que est conferre illud nullo præsupposito subiecto (ut tertia parte quaest. 3. artic. 1. dicebamus) eò quod totum intimè nouo modo illi conferat, longè excellentiori & altiori modo, quam si illud ipsum ex nihilo procrearet. Quo loco obserua, adorandissimam Trinitatem per influxum creationis, saltem sine nouitate essendi perpetuò conferre materie & animæ Christi esse naturale, quod habet, & simul etiam longè excellentiori, mirabiliorique influxu, perpetuò intimè illis influere illud, idem esse dependens ad Verbum diuinum, supra id, quod esse illius materie & animæ sacratissimæ suapte natura habent. Beata ergo Virgo concurret quidem ad generationem humanitatis Christi, atque adeò ad generationem Christi, quæ ex vnione materie cum forma in vtero ipsius sacratissimo resulauit, non verò ad actionem assumptionis humanitatis, partiumque illius, ex qua actione & assumptione pendens fuit, ut ex vnione illa animæ cum corpore generationis Christi, qui simul Deus esset & homo, resularet, atque adeò ut beata Virgo esset mater Dei, ut tertia parte latè explicauimus.

B Ad secundum dicendum est, sacerdotem, formæ consecrationis, & sacramenta nouæ legis, esse quidem instrumentales causas illorum effectuum instar causarum moralium, non verò instar causarum naturalium; quidquid Caietanus & alij dixerint, quod suo loco explicabitur, ac ostendetur, similique modo rem creatam diuina virtute esse posse causam creationis modo morali, ut si Deus constituisset propter preces Christi, aut alicuius alterius iusti creare hunc vel illum Angelum, aut hanc vel illam creaturam corpoream: tunc enim Christus, quoad humanitatem, aut pura creatura, esset moralis causa creationis. Quod autem negamus est, creaturam modo causarum naturalium vlla ratione attingere posse creationem.

C Ad tertium, concessa maiore, ad minorem ita respondendum est, licet uterque effectus sit supra naturam causarum secundarum: attamen cum ignis verè torqueat, & cruciet hominem corpore & anima constantem, imprimendo corpori calorem, eoque distulendo complexionem, constitutionemque naturalem illius, atque ea via dolorem ac sensationem inferendo, concurrente simul sensu externo ad illius doloris perceptionem, cum deinde concurrente sensu interno, & appetitui sensitui, nec non intellectui & voluntati, afflictionem, tristitiam, & angorem maximum in appetitu sensitui & voluntate faciat, profectò cum Deus suppleret possit influxum potentiarum, & effectuum intermediorum, poterit influendo simul cum igne immediatè in intellectum & voluntatem animæ separatæ, eòdem effectus in illis efficere, quos ignis efficeret, si talis anima vnita esset corpori, ignisq; produceret prius calorem in corpore, eoque mediante ceteros effectus, quo vsque effectum illum intellectus & voluntatis attingeret; atque ita poterit influendo per suum influxum particularem, non quidem in ignem, sed in intellectum & voluntatem damnari, eleuare ignem corporeum, ut immediatè in intellectum & voluntatem animæ separatæ sua propria virtute producat partialiter eundem illum effectum, quem afflictionem, tristitiam, & angorem vocauimus: quem per intermedios effectus, si anima vnita

MOLL
D. V

Ad primum
argumentum
partu aduer-
sa.
Accidens ut
sine subiecto
existat, solum
Deus potest
efficere.

Incremen-
tum sicut
natura quæ
ita est
secundum
cooperari.

Ad secun-
dum
sacramen-
ta nouæ
legis
moralia
sunt
causæ
moralium
causarum
moralium

Ad tertium

Secun-
dum
D. Th.

Ignis in-
fluit
in quo
dolor
animæ
naturæ
quæ
quæ.

Ter-

Dile-

ARTICVLVS VI.

Utrum creare sit proprium alicuius persone.

CONCLUSIO est. Creare est commune toti omnipotentissima Trinitati, & non proprium alicuius persone. Probatum primo ex Concilio Lateranensi cap. Firmiter, de summa Trinitate & fide Catholica, ubi de tribus personis diuinis dicitur: *Consustantiales & coequales, coimpotentes, unum uniuersorum principium, creator omnium, inuisibilem & uisibilem, &c.* & cap. Damianus, subiungitur: *Nos autem, sacro approbante Concilio, credimus & confitemur, quod una quaedam res est incomprehensibilis quidem, & inestimabilis, que ueraciter est Pater, Filius, & Spiritus sanctus. Tres simul persone, ac sigillatim qualiter earumdem, & ideo in Deo Trinitas est solum modo, non quateritas: quia qualitas personarum est illa res, uidelicet substantia, essentia, siue natura, que sola est uniuersorum principium, prater quam alium inueniri non potest.* Hactenus Concilium illud. Idem habetur in Concilio Toletano VI. cap. 1. & in Concilio Toletano XI. in confessione fidei, de tribus personis diuinis dicitur: *Nullam sine alia, uel exiisse, uel quippiam operatum esse aliquando creditur. Inseparabiles enim inueniuntur, & in eo quod sunt, & in eo quod faciunt.* Hec Concilium illud. Et in epistola Agathonis Papae, que habetur in sexta Synodo actione quarta: *Confitemur, inquit Papa, sanctam & inseparabilem Trinitatem, id est, Patrem & Filium & Spiritum sanctum, unius esse Deitatis, unius nature & substantia, siue essentia, unius eam predicamus & naturalis uoluntatis, & uirtutis, operationis, dominationis, maiestatis, potestatis, & gloria.* In synodica suggestione 125. Episcoporum, que in eadem actione continetur, & tanquam Catholica fides, a toto Concilio actione 17. suscipitur, de Patre, Filio, & Spiritu sancto sequens habetur sententia. *Quorum una essentia, una natura, una eternitas, una potestas, unum imperium, una gloria, una adoratio, una essentialis eiusdem sancta, & inseparabilis Trinitatis uoluntas, & operatio, que omnia condidit, dispensat, & continet.* Dionysius praterea 2. cap. de diuinis nominibus: *Nisi totam, inquit, diuinitatem, uitam esse dixerint, quomodo uerum est, sacrum Verbum quod dixit, sicut Pater suscitauit mortuos, & uiuificauit, ita & Filius, quos uult uiuificari.* Et praterea Spiritus est qui uiuificat: Et infra: *Pulchrum quoque, & sapiens in tota diuinitate (hoc est, in tribus personis) laudatur, utique lux, & quod Deum facit, & causa.* Et paucis interiectis: *Summatim quidem, ut cum dicunt (Scriptura nempe) omnia ex Deo, latius autem & fufius, ut cum ait quidam, omnia per ipsum, & in ipso creata sunt: & illud, omnia in ipso constant: & emittit Spiritum tuum & creabuntur.* Atque ut aliquis summatim dicat: *Cum diuinum Verbum ipsum dixit: Ego & Pater unum sumus: & omnia quecumque habet Pater mea sunt: & omnia mea tua sunt, & tua mea.* Et rursus: *Omnia, que sunt Patris, eius etiam sunt omnia, diuino Spiritui communiter & coniuuncte tribuit diuina opera, uenerationem, primam, perpetuamque causam optimorum donorum, ac munerum tributionem.* Neminemque eorum, qui in diuina Scripturis, non deprauata, corruptaque intelligentia, edocati sunt, contradicendum esse arbitror, quin omnia, que Deo digna sunt, in tota diuinitate insint. Et infra connumerans, que coniuuncta sunt & communia totius diuinitatis, addit: *Quibus adduntur ea, que causa rationem habent omnia.* Et Augustinus, cum alias sepe, tum 1. de Trinitate, cap. 4. & 5. docet, tres personas diuinas

Creare commune est toti Trinitati.

vnita esset corpori mediate produxisset in intellectu & uoluntate, qua ratione poterit per ignem inferni animam immediate cruciare, quod idem est de demonibus asserendum. Quare ad argumentum in forma, neganda est minor. Cum enim in creatione, nullum subiectum decur, in quod creatura agat, & de cuius potentia educat effectum, contradictionem implicat creaturam creare, eo quod ad id uirtus infinita sit necessaria. Cum uero, dum ignis inferni rem spiritualem torquet, detur subiectum, in quod agat, Deusque suo influxu supplere possit influxum potentiarum omnium intermediarum, quibus interuenientibus ignis naturaliter animum afflixisset, nullam sane contradictionem implicat, si ignis corporeus inferni ea ratione immediate cruciet, & torqueat res spirituales.

Primum D. Thomae hoc loco est huiusmodi. Ex Aristotele 2. de anima, perfectum est, quod potest facere sibi simile: sed creatura immaterialis sunt perfectiores creaturis materialibus: cum ergo creatura materiales possint alias efficere sibi similes, creatura etiam immaterialis producere sibi similes etiam poterunt: at non aliter, quam ex nihilo: ergo possunt creare.

Solutio. Ad hoc argumentum, pratermissa D. Thomae responsione, dicendum est, propositionem illam Aristotelis, perfectum est, quod potest sibi simile producere, intelligendam esse de uiuentibus corruptioni obnoxiiis, non enim statim possunt generare uiuentia sibi similia, sed solum cum ad statum perfectum perueniunt, ut experientia ipsa docet. Quod autem generare possint sibi similia, supponit imperfectiorem in ipsorum natura, nempe constare materia, ex qua praelupposita, ut possunt generare, sic generari, atque corrupti possunt. At uero quod uiuentia immaterialia, ut sunt Angeli, generare non possint sibi similia, ex eorum perfectione prouenit, quia scilicet sunt simplicia, materiaeque expertia, eaque de causa non habent partem, aut aliquid sui, ex quo sibi similia producant, eaque de causa attingi nequeunt a causa secunda, qua non agit nisi in subiecto praexistente, de cuius potentia educat effectum, sed solum attingi possunt a causa prima, quod ad eorum maximam nobilitatem spectat. Ex eodemque capite prouenit, quod corrupti suapte natura nequeat quod etiam ad eorum nobilitatem pertinet.

Secundum argumentum D. Thomae est. Quanto maior est resistentia ex parte facti, tanto maior uirtus requiritur in faciente, sed plus resistit contrarium, quam nihil: ergo maioris uirtutis est facere aliquid ex contrario, quam ex nihilo, atque adeo creatura, que producit ex contrario, poterit producere ex nihilo, ac proinde creare.

Ad hoc argumentum neganda est consequentia: quoniam maior uirtus in agente non solum requiritur propter maiorem resistentiam passiuam, sed etiam propter modum faciendi de nihilo, aut de aliquo.

Tertium argumentum est, uirtus facientis consideratur secundum mensuram eius, quod fit: sed ens omne creatum est finitum: ergo ad producendum aliquid per creationem non requiritur in causa efficiente uirtus infinita, ac proinde creatura poterit creare.

Hoc tertium argumentum soluetur similiter, negando uirtutem facientis considerari solum secundum mensuram eius quod fit: consideratur namque ex parte etiam modi faciendi, de nihilo, aut de aliquo: quippe cum multo plus requiratur ad producendum aliquid de nihilo, quam de aliquo subiecto.

Primum D. Thomae hoc loco est

Solutio.

Secundum D. Thomae.

Solutio.

Tertium.

Dilatatio.